

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Κοινωνικής και
Αλληλέγγυας Οικονομίας

Διπλωματική Εργασία

Ανάπτυξη Εκπαιδευτικών Κοινών στη δημόσια Β/θμια εκπαίδευση:

Η περίπτωση των Εσπερινών ΕΠΑΛ

Αντώνης Μπουρμάς

Επιβλέπων καθηγητής: κ. Πασχάλης Αρβανιτίδης

Χίος, Ιανουάριος 2025

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της διπλωματικής εργασίας είναι η διερεύνηση ύπαρξης χαρακτηριστικών εκπαιδευτικών κοινών στην περίπτωση του δημόσιου σχολείου. Τα εκπαιδευτικά κοινά ή κοινά της εκπαίδευσης αποτελούν ένα εναλλακτικό εκπαιδευτικό πρότυπο, στο οποίο οι σχετικοί πόροι συν-διαμορφώνονται και αποτελούν αντικείμενο συν-διαχείρισης από τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας (εκπαιδευτικοί, μαθητές και κηδεμόνες), μιας κοινότητας που οργανώνεται δημοκρατικά από τη βάση της με σκοπό την παροχή του αγαθού της εκπαίδευσης. Στην παρούσα εργασία εστιάζουμε στη μελέτη μιας δημόσιας τυπικής δομής Β/θμιας εκπαίδευσης και συγκεκριμένα στα εσπερινά επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑΛ), στα οποία οι μαθητές και οι μαθήτριες είναι εργαζόμενοι και κατά βάση ενήλικες, στοιχεία που ενδεχομένως να επηρεάζουν τις αντιλήψεις και την συμπεριφορά της σχολικής κοινότητας ευνοώντας την υιοθέτηση αρχών των εκπαιδευτικών κοινών. Στο πλαίσιο αυτό, διερευνούμε κατά πόσο ο τρόπος λειτουργίας και διακυβέρνησης σε αυτά τα σχολεία εμπεριέχει στοιχεία που βασίζονται σε λογικές ισοτιμίας και συν-διαμόρφωσης μεταξύ των συμμετεχόντων στην ενδοσχολική κοινότητα, αποτυπώνοντας τις αντιλήψεις, τις πεποιθήσεις, τις απόψεις και κυρίως τις πρακτικές τόσο των εκπαιδευτικών που εργάζονται σε εσπερινά ΕΠΑΛ, όσο και των μαθητών/τριών τους. Μέσα από την διεξαγωγή πρωτογενούς έρευνας με τη χρήση σχετικών ερωτηματολογίων (για εκπαιδευτικούς και μαθητές/τριες αντίστοιχα) που δημιουργήθηκαν για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, εξετάζουμε την ύπαρξη και δυνατότητες ανάπτυξης γνωρισμάτων των Κοινών στις συγκεκριμένες δομές σχολείων, υπό το φως ότι τα εσπερινά ΕΠΑΛ διαφέρουν από τα αντίστοιχα πρωϊνά σχολεία και ενσωματώνουν χαρακτηριστικά που προάγουν την ανάπτυξη δομών συνεργατικής μάθησης, παρόλες τις περιφράξεις/δυσκολίες που προκύπτουν από το ισχύον θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας. Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε από τα μέσα Νοέμβρη μέχρι τα μέσα Δεκέμβρη του 2024 και προήλθε από τις απαντήσεις 96 εκπαιδευτικών από 35 διαφορετικά σχολεία στην Ελλάδα καθώς και απαντήσεις 88 μαθητών/τριών από 6 διαφορετικά σχολεία αντίστοιχα. Η έρευνα ανέδειξε ότι παρότι τα σχολεία αυτά απέχουν ακόμα από την πλήρη εφαρμογή του μοντέλου των εκπαιδευτικών κοινών, υπάρχουν ισχυρές βάσεις για την συγκρότηση μιας συμπαγούς κοινότητας συνεργατικής μάθησης και γνώσης.

Λέξεις κλειδιά: Εκπαιδευτικά κοινά, συν-διαχείριση, εσπερινά επαγγελματικά σχολεία, δημοκρατική εκπαίδευση, κριτική παιδαγωγική

Development of Educational Commons in secondary public education:

The case study of evening EPALs.

Antonios Bourmas

ABSTRACT

The objective of this dissertation is to explore the presence of characteristics associated with educational commons in the context of public schooling. Educational commons represent an alternative educational model in which relevant resources are co-created and co-managed by members of the educational community—teachers, students, and guardians. This model is founded on principles of democratic organization at the grassroots level, aiming to provide the good of education. This study focuses on a specific type of public secondary education institution, namely evening professional high schools (EPAL) in Greece. These schools primarily serve working students, most of whom are adults, a factor that may shape the perceptions and behaviors of the school community in ways that align with the principles of educational commons. Given this context, the study investigates whether the operational and governance context of these schools incorporates elements of equality and co-creation among the members of the school community. It examines the perceptions, beliefs, opinions, and, most importantly, the practices of both educators working in EPAL and their students. To achieve this, the research employs a primary data collection approach using custom-designed questionnaires tailored to the study's objectives. The analysis explores the extent to which characteristics of the commons emerge in these educational settings, acknowledging that evening professional schools differ from their daytime counterparts. These differences may foster collaborative learning structures, despite the institutional constraints and challenges imposed by the existing regulatory framework. Data collection took place between mid-November and mid-December 2024 and included responses from 96 educators across 35 different schools in Greece, as well as 88 students from 6 different schools. The findings suggest that while these schools are still far from fully implementing an educational commons model, there is a solid foundation for the development of a cohesive, collaborative learning and knowledge-sharing community.

Key words

Educational commons, self-management, evening professional schools, democratic education, critical pedagogy.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Adhikari, B. (2001). *Property rights and natural resources: impact of common property institutions on community-based resource management*, Research Proposal on Impact of CPR Institutions on Community-Based Forest Management in Nepal.
- Arvanitidis, P. A., & Papagiannitsis, G. (2020). Urban open spaces as a commons: The credibility thesis and common property in a self-governed park of Athens, Greece. *Cities*, 97, <https://doi.org/10.1016/j.cities.2019.102480>.
- Arvanitidis, P. A., & Papagiannitsis, G. (2024). Community and informal institutions in reforms under crises: the odyssey of a 350-year-old functionally credible water commons. *Journal of Institutional Economics*, 20, pp. 1-1.
- Bauwens, M., Kostakis, V., & Pazaitis A. (2019). *Peer to Peer: The Commons Manifesto*. Westminster University Press.
- Biesta, G. J. (2019). No education without hesitation: Exploring the limits of educational relations. In G. Biesta (Ed.), *Obstinate Education Reconnecting School and Society* (pp. 83-96). Brill.
- Bollier, D. (2014). The Commons as a Template for Transformation, Resilience [Διαθέσιμο στο <http://www.resilience.org/resource-detail/2115995-the-commons-as-a-template-for> (2024/9/26)].
- Bollier, D., & Helfrich, S. (2019). *Free, Fair and Alive: The Insurgent Power of the Commons*. New Society Publishers
- Caffentzis, G. (2010). *The future of the “commons”: Neoliberalism’s ‘Plan B’ or the original diaccumulation of capital?*, New Formations, Issue 69, imperial ecologies, pp 23-41
- Cronbach, L. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika* 16(3), pp. 297-334.
- Federici, S. (1992). *The debt crisis, Africa and the New Enclosures*, in Midnight Notes 10. [Διαθέσιμο στο <http://libcom.org/library/the-debt-crisis-africa-and-the-new-enclosures-silvia-federici> (28/09/2024)].
- Feeny, D., Berkes, F., McCay, B.J. and Acheson, J.M., (1990). The tragedy of the commons: twenty-two years later. *Human ecology*, 18(1), pp.1-19.

- Grollios, G., Giroux, H. A., Gounari, P., & Macedo, D. (2015). *Paulo Freire and the curriculum*. London: Routledge.
- Hardt, M. & Negri, A. (2009). *Commonwealth*, Κέμπριτζ, Mass.: Belknap Press of Harvard University Press.
- Hardin, G. (1968). The Tragedy of the Commons. *Science*, 162: 1243-1248.
- Hope, M. (2018). *Reclaiming Freedom in Education: Theories and Practices of Radical Free School Education*. Routledge: London and New York.
- Kioupkiolis, A. (2023). *Common education in schools. Gauging potentials for democratic transformation: A case study from Greece*. In *Frontiers in education* (Vol. 8, p. 1209816). Frontiers Media SA.
- Kioupkiolis, A. (2019). *The Common and Counterhegemonic Politics: Rethinking Social Change*. Edinburgh University Press.
- Kioupkiolis A, Pechtelidis Y (2017). *Youth heteropolitics in crisis-ridden Greece*. In: Pickard S, Bessant J (eds) *Young people re-generating politics in times of crises*. Palgrave Macmillan, Cham, pp 273–293.
- Linebaugh, P., (2012). “Enclosures from the bottom up”, in D. Bollier & S. Helfrich (eds.), *The Wealth of the commons: A world beyond market & state*, Amherst, Levellers Press.
- Locatelli, R. (2019). *Reframing Education as a Public and Common Good: Enhancing Democratic Governance*. Springer Nature: Berlin.
- Locher, F. (2016). Third-world pastures: The historical roots of the commons paradigm, 1965–1990. *Quaderni Storici*, 51(1), 303–333.
- Means, A., Ford, D. R., and Slater, G. eds. (2017). *Educational commons in theory and practice*. New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Menashy, F. (2009). Education as a global public good: The applicability and implications of a framework. *Globalisation, Societies and Education*, 7(3), 307-32
- Midnight Notes Collective (1990). *The New Enclosures*. New York: Autonomedia.
- Moss, P. (2019). *Alternative Narratives in Early Childhood: An Introduction for Students and Practitioners*. Routledge: Oxford.

- Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Ostrom, E. (1992). *The Rudiments of a theory of the Origins, Survival and Performance of Common Property Institutions*. Στο Bromley D.W. (ed.) *Making the commons Work*, ICS Press, San Francisco, California.
- Pantazis, A. (2021). *Learning and the Concept of Commons: How Peer-to-Peer can Enhance Learning and Education in the Digital Era* (Doctoral Thesis). Tallinn University of Technology School of Business and Governance, Ragnar Nurkse Department of Innovation and Governance.
- Pechtelidis, Y., & Kioupkiolis, A. (2020). Education as Commons, Children as Commoners: The Case Study of the Little Tree Community. *Democracy and Education*, 28(1), 5. Στο <https://democracyeducationjournal.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1459&context=home> (πρόσβαση 11/12/2024).
- Pechtelidis, Y., Kozaris, I., Pantazidis, S., & Botonaki, A. (2023). Sowing the Seeds of Commons in Education: Three Case Studies from the Horizon Project 2020 SMOOTH. *Social Sciences*, 12(10), 581.
- Rancière, J., (1999). *Disagreement. Politics and Philosophy*. University of Minnesota Press.
- Robinson, K., & Aronica, L. (2015). *Creative Schools: Revolutionizing Education from the Ground Up*. London: Penguin.
- Trogen, P. C. (2017). Public goods. In *Handbook of public sector economics* (pp. 169-208). Routledge
- Woods, P., Jeffrey, B., Troman, G., & Boyle, M. (2019). *Restructuring schools, reconstructing teachers: Responding to change in the primary school*. London & New York: Routledge.

Ελληνική

- Αποστολάκης Ι., Τζαναβάρης Δ. (2015). *Συνεργατικές Εφαρμογές στο Διαδίκτυο*, Αθήνα, Παπαζήσης.
- Αρβανιτίδης, Π. (2017). *Τα κοινά ως θεσμός διαχείρισης των κοινών πόρων: Η συμβολή της Έλινor Όστρομ*. Κείμενα Οικονομικής & Διεθνοπολιτικής Ανάλυσης Κ-ΟιΔΑ.
- Βαρουφάκης, Γ. (2007). *Πολιτική Οικονομία: Η οικονομική θεωρία στο φως της κριτικής*, Αθήνα, Gutenberg.

- Bollier, D. (2016). *KOINA: Μια σύντομη εισαγωγή*. Αθήνα, εκδόσεις angelus novus.
- Bollier, D., & Helfrich, S. (2016). Το λεξιλόγιο της αποανάπτυξης: *Τα Κοινά*. Αθήνα: Οι εκδόσεις των συναδέλφων.
- Γούναρη, Π. & Γρόλλιος, Γ. (2010). Εισαγωγή. Στο: Π. Γούναρη & Γ. Γρόλλιος (Επ.), *Κριτική Παιδαγωγική* (σσ. 11-61). Αθήνα: Gutenberg
- Γρόλλιος, Γ. & Κάσκαρης, Γ. (1997). Εκπαιδευτική πολιτική, «μεταμοντέρνο» και «κριτική παιδαγωγική». Τα αδιέξοδα μιας σχέσης και τα «όπλα της κριτικής». *Ουτοπία*, 25,101-118.
- Δαμοπούλου, Ε., Κιουπκιολής, Α. & Πεχτελίδης, Γ. (2015). Πέρα από την ιδιωτική και κρατική εκπαίδευση: Η εκπαίδευση ως θεσμός των «κοινών». Στο Θ. Θάνος (επιμ.), *Η Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα* (σσ. 212-223). Αθήνα: Gutenberg.
- Dardot, C. & Laval, P. (2020). *Κοινό: Δοκίμιο για την επανάσταση στον 21^ο αιώνα*. Μτφρ: Πάνος Αγγελόπουλος, Βίκυ Ιακώβου, Επιμ: Αλέξανδρος Κιουπκιολής. Αθήνα: Εκκρεμές.
- De Angelis, M. (2013). *Κοινά, Περιφράξεις και Κρίσεις*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις των ξένων.
- De Angelis, M. and Stavrides, St., (2011 [2010]. *Σχετικά με τα Κοινά*, στο Commons vs Crisis: Η έξοδος από τον καπιταλισμό και κάθε ετερονομία περνάει μέσα από τον αγώνα για τα κοινά. Θεσσαλονίκη: Rebel: Θεωρία και ανάλυση για το ανταγωνιστικό κίνημα, 25-63.
- Freinet, C. (2017). *Θεσμική και κριτική παιδαγωγική, για ένα ελεύθερο, ανοιχτό και συνεργατικό σχολείο*, Επιμ. Σοφία Λάχλου, Χαράλαμπος Μπαλτάς, Δέσποινα Καρακατσάνη. Αθήνα: Οι εκδόσεις των συναδέλφων
- Freire, P. (2006). *Δέκα επιστολές προς εκείνους που τολμούν να διδάσκουν*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Hardt, M. & Negri, A. (2012). *Να πάρουμε τη σκυτάλη*. Η διακήρυξη. Αθήνα: Βιβλιόραμα.
- Harvey, D. (2012). *Εξεγερμένες πόλεις, Από το δικαίωμα στην πόλη στην επανάσταση της πόλης*. Αθήνα: ΚΨΜ
- Καβουλάκος, Κ. & Γριτζάς, Γ. (2015). *Εναλλακτικοί οικονομικοί και πολιτικοί χώροι*, Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών- Κάλλιπος. Ανακτήθηκε από: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/6131>
- Καλλιώρας, Δ. (2019). *Δημόσια Οικονομικά, Διοίκηση και Θεσμοί*. Διάλεξη 05. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

- Κατσαρού, Ε. (2000). *Η δημοκρατία στο σχολείο: Προοπτικές από την αξιοποίηση διαδικασιών έρευνας-δράσης και κριτικού γραμματισμού*. Αθήνα: Κριτική.
- Κιουπκιολής, Α. (2014). *Για τα Κοινά της Ελευθερίας*. Αθήνα: Εξάρχεια.
- Κουμπάρου Δ. (2005). *Τα ιδιοκτησιακά καθεστώτα της φύσης*. Αθήνα: Τόπος.
- Κουτεντάκης, Φ, & Γαληνού, Α. (n.d.). Δημόσια Οικονομική Ι, Ανοικτά ακαδημαϊκά μαθήματα, Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Κωστάκης, Β. & Bauwens, Μ. (2018). *Πώς να Δημιουργήσουμε μια Παγκόσμια και Ευήμερουσα Οικονομία Βασισμένη στα Κοινά*. Ανοιχτή Βιβλιοθήκη.
- Κωστάκης, Δ. (2016). *Η Δυναμική του Κοινού. Ταξικές αντιθέσεις και ηγεμονία στον κοινωνικό χώρο*. Θεσσαλονίκη: εκδόσεις των ξένων.
- Λιάμπας, Α. & Κάσκαρης, Ι. (2007). Κριτικός Μεταμοντερνισμός, Κριτική Παιδαγωγική και τα ιδεολογικά σχήματα του Νεοφιλελευθερισμού στην Εκπαίδευση. *Θέσεις*, 99, 127- 140
- Μαρξ, Κ. (1978). *Το κεφάλαιο, κριτική της Πολιτικής Οικονομίας*, Τόμος πρώτος (κεφ. 24^ο) Αθήνα, Σύγχρονη εποχή.
- Ματσαγγούρας, Η. (2009). *Εισαγωγή στις Επιστήμες της Παιδαγωγικής: Εναλλακτικές Προσεγγίσεις, Διδακτικές Προεκτάσεις*. Αθήνα: Gutenberg
- McLaren, Ρ. και Farahmandpur, Ρ. (2013). *Για μια παιδαγωγική της αντίστασης: Διδάσκοντας ενάντια στον παγκόσμιο καπιταλισμό και τον νέο ιμπεριαλισμό*. Αθήνα. Εκδόσεις Τόπος.
- Μπήτρος, Γ. (1996). Η εκπαίδευση είναι ιδιωτικό αγαθό. *Παιδεία-Καριέρα*. Ανακτήθηκε στις 11/12/2024 από https://www2.aueb.gr/Users/bitros/01_Writings/01_Publications/02_Civic/03_%CE%9F%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%9D%CE%9F%CE%9C%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A3%20%CE%A4%CE%91%CE%A7%CE%A5%CE%94%CE%A1%CE%9F%CE%9C%CE%9F%CE%A3/1996_09_%CE%97%20%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%20%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%B9%20%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%B1%CE%B3%CE%B1%CE%B8%CF%8C.pdf

- Ξωχέλλης, Π. (2018). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική: θεμελιώδη προβλήματα της παιδαγωγικής επιστήμης*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- ΟΟΣΑ (2018), Education for a Bright Future in Greece (Εκπαίδευση για ένα λαμπρό μέλλον στην Ελλάδα).<http://dx.doi.org/10.1787/9789264298750-en>
- Όστρομ, Ε. (1999). *Η Διαχείριση των Κοινών Πόρων*, Αθήνα: Καστανιώτης
- Πανταζίδης, Σ. (2023). *Η Παιδαγωγική των Εκπαιδευτικών κοινών για τη Δημοκρατία στο Δημόσιο σχολείο*. Διδακτορική διατριβή.
- Πεχτελίδης, Γ. (2015). *Πέρα από την ιδιωτική και κρατική εκπαίδευση: Η εκπαίδευση ως θεσμός των «κοινών»*, στο Θ. Θάνος (Επιμ). *Η Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα*, Αθήνα, Gutenberg.
- Πεχτελίδης, Γ. (2020). Κοινά, Περιφράξεις και Διασχίσεις στην Εκπαίδευση. *Ε-ΚτΕ: Η Έρευνα στην Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*, 1(1), 175-189.
- Πεχτελίδης, Γ. (2020α). *Για μια Εκπαίδευση των Κοινών εντός και πέραν των «τειχών»*. Αθήνα: Gutenberg
- Πεχτελίδης, Γ. (2020β). Κοινά και εκπαιδευτικός ανασχηματισμός. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 155, 9-38. doi:<https://doi.org/10.12681/grsr.24807>
- Πεχτελίδης, Γ., & Πανταζίδης, Σ. (2018). Εκπαίδευση και Ετεροπολιτική: ένα «σχολείο των κοινών». Στο Α. Συμεού, Θ. Θάνος και Μ. Βρυωνίδης (επιμ.), *Δημόσια και Ιδιωτική Εκπαίδευση, Πρακτικά του 3ου Πανελληνίου Συνεδρίου Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης*, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου: Λευκωσία.
- Ranciere, J. (2008). *Ο αδαής δάσκαλος – Πέντε μαθήματα πνευματικής χειραφέτησης* Μτφρ.: Δάφνη Μπουνάνου 1η έκδ. Αθήνα: Νήσος.
- Rosen S. H., Gayer, T., Ράπανος, Β., Καπλάνογλου, Γ. (2009). *Δημόσια Οικονομική: Σύγχρονη θεωρία και ελληνική πραγματικότητα*. Αθήνα. Εκδόσεις Κριτική.
- Συλλογικότητα Rebel (2001). *Commons vs Crisis*, Θεσσαλονίκη: Rebel.
- Τσαβδάρογλου, Χ. (2016). *Κοινά και Περιφράξεις*. Διδακτορική διατριβή.
- Χρυσαφίδης, Κ. (2006). *Βιωματική – επικοινωνιακή διδασκαλία, η εισαγωγή της μεθόδου «project» στο σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg.

Διαδικτυακές πηγές

Το αλφαβητάρι των κοινών <https://web.archive.org/web/20191212114732/https://abc.commonsg.gr/>

Αλλιώτικο Σχολείο : Το μικρό Δέντρο: <https://alliotikosxoleio.espiablogs.net/>

ΕΕ (European Union Agency For Fundamental Rights, n.d.) Χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ:
https://fra.europa.eu/el/eu-charter/article/14-dikaioma-ekpaideysis?field_fra_country_target_id%5B0%5D=1011&page=1

Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού (2017) Λίστα Μουσικών σχολείων, ανακτήθηκε στις 10/12/2024 από <https://www.minedu.gov.gr/mousika-sxoleia/pinakas-sxoleiwn-ms>

Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού (2017) Λίστα Καλλιτεχνικών σχολείων, ανακτήθηκε στις 10/12/2024 από <https://www.minedu.gov.gr/aei-9/nomothesia-aei/1536-categories-2021/ekpaidefsi-21/kallitexnika-sxoleia/26375-kallitexnika-sxoleia>

Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού (2017) Τομείς ανά ΕΠΑΛ σε όλη την Ελλάδα, ανακτήθηκε στις 10/12/2024 από https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2016/epal_tomeis_25_08_16.pdf